

МЕХАНІЗМИ ТА ВАЖЕЛІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Трофимчук В.О.

ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», м. Київ

Сучасний етап розвитку України характеризується незадовільною напруженою екологічною ситуацією. Зокрема, збільшується деградація земель, зменшується їх родючість, попри скорочення викидів від стаціонарних джерел забруднення підвищується обсяг викидів шкідливих речовин від пересувних джерел, що становить все більшу загрозу здоров'ю населення у великих та середніх містах України, залишається загрозливим стан водних ресурсів та якість питного водопостачання, набули неабиякої гостроти проблеми поводження з відходами, особливо побутовими у великих населених пунктах, незадовільними темпами розширюється заповідна мережа, зокрема, особливо загрозлива ситуація склалася з реальним додержанням природно-заповідного режиму та функціонального використання природоохоронних територій.

Вищенаведене свідчить про неефективність або недостатню ефективність природоохоронної діяльності, що здебільшого на наш погляд обумовлено недостатнім розвитком соціально-економічних управлінських важелів її забезпечення.

У прийнятій стратегії екологічної політики виокремлені такі, нові для України (на рівні державного управління) механізми, як [1]

схвалення у 2012 році *Концепції впровадження в Україні більш чистого виробництва* та затвердження до 2015 року відповідної стратегії та національного плану дій;

підготовка та схвалення в 2012 році проекту *Концепції 10-річних рамок політики сталого споживання та виробництва (ССВ)* згідно з Йоганнесбурзьким планом дій, розроблення та реалізація Стратегії та національного плану дій до 2015 року;

удосконалення екологічного законодавства в частині застосування *Стратегічної екологічної оцінки (СЕО)* як обов'язкового інструменту стратегічного планування розвитку соціально-економічної політики на національному, регіональному та місцевому рівнях. Посилення соціально-економічного розвитку Центральноєвропейського та Східноєвропейського регіонів робить СЕО важливим інструментом оцінки впливу на навколишнє природне середовище, зокрема у транскордонному контексті.

Зокрема у законі вказано на необхідність впровадження до 2020 року *екосистемного підходу* у управлінську діяльність та адаптація законодавства України у сфері збереження навколишнього природного середовища відповідно до вимог директив Європейського Союзу.

Втім реалізація згаданих механізмів потребує не тільки прийняття відповідних законодавчих та програмних документів (що також є дуже важливим кроком), але і створення відповідної практики управління на всіх рівнях. Найбільш наглядно нашу думку можна пояснити на прикладі постулату щодо запровадження екосистемного підходу. Зрозуміло, що ця теза повинна спиратись з одного боку на сукупність важелів (стимулюючих та примусових) з іншого – на освітню та просвітню діяльність, що створюватиме підґрунтя і підтримку цих змін.

Серед сучасних важелів впливу, що сприятимуть реалізації проголошених позицій слід виділити зовнішні та внутрішні важелі (або екзогенні та ендегенні).

До зовнішніх важелів впливу можна віднести міжнародні організації та угоди, конвенції підписантом яких є Україна. Так, тиск з боку світової спільноти щодо виконання зобов'язань, наприклад в рамках Кіотського протоколу, змушує країни виконувати певні дії не тільки для того, щоб отримати економічних зиск але й для підтримання свого міжнародного реноме. До зовнішніх важелів можна віднести і фінансово-кредитні установи, що працюють на території країни. Так, в рамках розвитку програми інвестицій у відновлювальні джерела енергії [2] Європейським банком реконструкції та розвитку було ініційовано проведення стратегічного екологічного аналізу на етапі підготовки до реалізації проекту з метою виявлення можливостей та загроз для реалізації таких проектів та розробки критеріїв відбору проектів для фінансування з урахуванням екологічної складової.

До внутрішніх важелів можна віднести і реформування (адміністративне, податкове та інше), яке стимулює до пошуку нових ніш на ринку та джерел фінансування. Не слід недооцінювати і впливу громадських організацій та суспільних груп, які активізували свої позиції останнім часом, а нова хвиля стурбованості екологічними проблемами була спровокована аварією на Фукусіма 1 та 25-річчям Чорнобильської аварії, що вивели на перший план дискусії щодо антропогенного навантаження та наслідків природно-техногенних катастроф.

У підсумку слід зазначити, що наразі в Україні сформована система важелів соціально-економічного забезпечення природоохоронної діяльності, ефективність та дієвість яких гальмується відсутністю сучасних механізмів, що наразі лише задекларовані у новій стратегії екологічної політики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року. – Офіц. видання. – Урядовий кур'єр. – 2011. – 9 лютого. – № 24
2. USELF Офіційний сайт Програми фінансування альтернативної енергетики в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.uself.com.ua/>